

Holmberg. J. 2010. Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan. Helsinki: Edita

Teos esittelee päihdehoitotyötä päihteitä käyttävän ihmisen ja sairaanhoitajan näkökulmasta. Monisyinen tarkastelu valottaa päihdekulttuuria, päihteiden käytön taustatekijöitä ja ominaispiirteitä elämänkulun vaiheissa, käyttöön puuttumista ja hoitosuhdetyöskentelyä. Jan Holmberg on kouluttajana ja kirjoittajana ansioitunut päihdesairaanhoitaja, hän painottaa työn vakavuutta ja vaativuutta, mutta myös lupaa nauttia sen tekemisestä ja innostua. Samalla kirjoittaja korostaa keskeneräisyyden tunteen aikaansaamaa työn ja osaamisen kehittämisen mukanaan tuomaa iloa ja nostetta.

Kirja tarkastelee päihdekulttuuria ja hoitamista, palvelujärjestelmää ja sen toimintatapoja – myös päihdeongelman kohtaamattomuutta ja hoitamatta jättämistä. Esimerkiksi yli puolet mielenterveyspalveluiden asiakkaista on riskikäyttäjiä ja vähän yli viidesosa on päihderiippuvaisia. Runsaaseen päihteidenkäyttöön liittyy tyypillisesti mielenterveysongelmien rinnalla moninaisia somaattisia ongelmia. Miten nämä tiedot kohtaavat hoitotyön käytännössä?

Kirja tarkastelee päihteiden käytön piirteitä, riippuvuuden ulottuvuuksia, häpeää ja syyllisyyttä sekä mielenterveys- ja päihdeongelmien yhteisesiintyvyyttä hoitotyön kannalta. Elämänkulun vaiheella on merkitystä; kirjoittaja tarkastelee lasten asemaa, naisten päihteidenkäyttöä ja vaikutusta raskausaikana. Ikääntyneiden monimuotoinen päihdeongelma saa laajan selvityksen ja kirjoittaja esittelee ansiokkaan kotihoidon päihdehoitotyön toimintamallin.

Kirjan viimeinen osio käsittelee päihdehoitotyön luonnetta ja yhteistyönä toteutuvaa hoitosuhdetta. Työntekijän jaksaminen ja turvallisuus, koulutus ja työnohjaus saavat osansa, mutta kirjoittaja tarttuu rohkeasti myös työntekijän omaan päihdeongelmaan ja työpaikan toimintatapoihin.

Laadun kehittäminen tarkoittaa WHO:n mukaan toivottujen ja näyttöön perustuvien terveysvaikutusten todennäköisyyden lisääntymistä. Todellisessa elämässä joudumme usein tyytymään haittojen vähentämiseen ja kielteisen kehityksen hidastamiseen.

Päihdehoitotyön tulevaisuus on mielenkiintoinen luku. Huolimatta Päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon koulutuksen kehittämistyöryhmän mietinnön suosituksista (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:17) sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksissa ei ollenkaan välttämättä käsitellä päihdeongelmaa. Tämä vaikuttanee sekä ihmisten kohtaamiseen että hoitotyön osaamisen kehittämiseen, mutta myös tämän päivän vaatimukseen tehdä paneutuvaa monitoimijayhteistyötä eikä vaan lähettää potilasta toisaalle.

Kirja on selkeä oppikirja hoitotyön opiskelijoille, erinomainen syventävä ja päivittävä käsikirja jo päihdehoitotyötä tekeville. Teos sopii erinomaisesti myös perusterveydenhuollon työntekijöille.

Tutkimuksien mukaan alkoholista ei keskustella riittävästi, vaikka todellisuudessa moni päihdeongelmainen häpeää ja on huolissaan omasta tilanteestaan ja toivoo, että työntekijä ottaisi päihdeasiat puheeksi. Kirjoittaja muistuttaa, että toisen ihmisen kunnioittamista on kertoa huoli tilanteesta.

Holmberg esittelee päihdetyön toimintamalleja ja perustelee ne tutkimustiedolla, mutta korostaa ihmisen kohtaamista, asiakkaiden ja heidän läheistensä osallistamista ja harkintaa. Tietolaatikot, asiakasesimerkit ja etenkin kysymykset, joita on tekstissä ja osioiden lopussa, antavat ajattelemisen aihetta. Kirjoittaja toivookin keskustelua, vuoropuhelua ja pohdintaa. Lopussa olevat myyttiväittämät ravistelevat sopivasti. Teoksen ajantasainen tutkimustiedon hyödyntäminen ja lähdeluettelo ovat vaikuttavia.

Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan sopii erinomaisesti esimerkiksi työpaikan päihdetietouden päivittämiseen vaikkapa lukupiiriopiskeluna. Kirjoittaja korostaa toimintatapojen tutkimista ja arviointia. Erityisen merkittävää kirjassa on voimakas kannanotto ihmisen aidon kokonaisvaltaisen kohtaamisen merkityksestä. Tehokkuuden ja tuottavuuden aikana vaatii rohkeutta puolustaa ihmisyyttä ja vuorovaikutuksen vaatimaa aikaa! Hoidon ja kuntoutuksen ydin on läsnäoleva, välittävä ja myötätuntoinen vuorovaikutus, joka ei noudata välittömän taloudellisen hyödyn logiikkaa. Päihdehoidon ja kuntoutuksen tulee perustua aitoon asiakkaita ja heidän läheisiään osallistavaan vuorovaikutukseen, harkintaan, kokemukseen, tutkimukseen nojaavaan tietoon ja monitoimijoiden yhteispeliin. Tästä kokonaisuudesta syntyy myönteinen, asiakasta ja työntekijää voimaannuttava päihdetyö.

© Sisko Salo-Chydenius, TtM, kehittämiskoordinaattori, A-klinikkasäätiö